

Международна фондация "Св. Св. Кирил и Методий"
Мемориален фонд "Д-р Илко Ескенази"

**Разработка на тема: Анализ на енергийната политика на ЕС
и изследване на съществуващите европейски програми в
областта**

Изготвил: Чавдар Николаев Влъчков
E-mail: chavo_vl87@abv.bg
Тел: 0883/562-209

София
2010

Съдържание:

1	ЦЕЛИ И СЪСТОЯНИЕ НА СЕКТОРА ПРЕЗ ПРИЗМАТА НА „ЛИСАБОНСКИЯ ДОГОВОР”	4
2	ПРОГРАМИ И ФОНДОВЕ В СФЕРАТА НА ЕНЕРГЕТИКАТА	9
2.1	„Интелигентна енергия – Европа 2007 - 2013”	9
2.1.1	SAVE - Енергийна ефикасност и рационална употреба на ресурсите	11
2.1.2	ALTENER.....	12
2.1.3	STEER - Energy aspects of transport.....	14
2.1.4	COOPENER - Community cooperation with developing countries.....	15
2.2	Седма рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие.	16
2.2.1	Подпрограма Коопериране - Сътрудничество	16
2.3	Програма „Централна Европа”	19
2.4	„Енергиен фонд АКТЬ-ЕС”	20
2.5	ELENA - European Local Energy Assistance	21
2.6	ЦЕИ (Централноевропейска инициатива) специален фонд за климата и опазване на околната среда	22
2.7	Структурни фондове и Кохезионен фонд	23
2.7.1	Кохезионен фонд.....	27
2.7.2	Европейски фонд за регионално развитие - ЕФРР и Оперативна програма: „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“	28
3	АНАЛИЗ	31
4	ОБОБЩЕНИЕ И ИЗВОДИ	39

“Единството на Европа беше мечта на малцина. Тя стана надежда за мнозина. Днес тя е необходимост за всички”

Конрад Аденауер

1 Цели и състояние на сектора през призмата на „Лисабонския договор“

В началото на 2007 г. Европейският съюз (ЕС), предложи нова енергийна политика, като първа решителна стъпка към ограничаването на потреблението на електроенергия в европейската икономика, като същевременно си постави за цел да трансформира енергията, която се консумира в по-сигурна, конкурентоспособна и устойчива. Общата политика в областта е най-ефективният начин за преодоляване на днешните, общовалидни за всички държави-членки предизвикателства в енергийния сектор. Политиката постави енергията обратно във фокуса на вниманието на ЕС. Върху сектора се акцентира още със сключването на договорите за Европейската общност за въглища и стомана (ЕОВС, 1951) и Европейската общност за атомна енергия (Договора за Евратом, 1957). ЕС се опитва да подпомогне достигането на целите на енергийната политика като използва максимално разнообразни инструменти, от реформирането на данъците и таксите за сектора, изграждането на система за търговия с емисии на CO₂, субсидирането на научно развойната дейност, до използването на всевъзможни финансови инструменти.

ЕС си постави изключително амбициозни цели за следващото десетилетие – 20/20/20. Ограничаване на потреблението на енергия с 20 % до 2020 г. Съюзът се надява да намали емисиите с почти 800 млн. тона годишно и да икономиса 100 млрд. евро. До 2020 г. увеличаване с 20% на дела на възобновяемите източници в общия енергиен микс, включително биогоривата и други видове възобновяеми източници в транспортния сектор и на 3-то място - намаляване до 2020 г. на емисиите на парникови газове с поне 20 % спрямо нивата от 1990 г. или с 30 %, ако бъде постигнато задоволително международно споразумение. Представители на Европейската комисия дори оприличиха енергийната политика и политиката насочена към стимулиране на алтернативните технологии в сферата на енергетиката, като стремеж за втора индустриална революция. Но такава дръзка цел е трудно постижима без отлична централизирана организация, диверсифициран и разностранен подход, както и огромни инвестиции в сектора.

Лисабонският договор е крайъгълния камък в сферата на европейската енергийна политика. Въпреки че енергетиката се споменава само в няколко члена на договора, промените са значителни. Точно тези изменения дават възможност на ЕП, ЕК и Съвета да координират дейностите и да контролират развитието на сектора. Един отрицателен

отговор от страна на страните членки по отношение на Лисабонския договор щеше да означава преразглеждане на целите и политиките. Именно член 194 ал. 1 начертава основните направления на развитие на единната енергийна политика на ЕС. Акцентите са няколко: осигуряване на стабилно и безпроблемно функциониране на енергийния пазар, гарантиране сигурността на енергийните доставки в Европейския съюз, насърчаване енергийната ефективност и енергоспестяването, разработването на нови и възобновяеми форми на енергия, както и подпомагане взаимната свързаност на енергийните мрежи.

С други думи, с цел гарантиране на постигането на зададените цели за 2020 г. в сферата на екологията и енергетиката, ЕС поема цялата отговорност за провеждането на „индустриалната революция“. Концентрацията на отговорността в една или няколко институции обаче крие много рискове. ЕС неведнъж не е успявал да постигне предварително зададените си целеви параметри. Например провала на десетгодишният план на ЕС да направи Европа “най-динамичната и конкурентна икономика в света, базирана на знанието, способна на устойчив икономически растеж с повече и по-добри работни места и по-голяма социална кохезия и уважение към природата до 2010г.” Но по това време институциите на ЕС не са главните двигатели на реформата, а само лагерите, които е трябвало да задвижат двигателите на европейските икономики.

Целите, политиките и мотивацията за реформирането на сектора са ясно формулирани. Гледните точки обаче винаги могат да са повече от една. Обществото е свикнало да гледа и да се доверява в по-голяма степен на европейските институции, отколкото на представителите на местната власт. Но дори в този случай не остават премълчани страховете, дали зад европейските амбиции не стоят огромните енергийни лоби центрове, които неколккратно са били реформаторския локомотив на обществото. Когато ЕС се стреми към постепенна, но пълна реформа на един от най-големите сектори, а именно енергийния, сме длъжни да задаваме въпроси и да търсим отговори. Именно поради това дискусиата и осъзнаването на значението на „Лисабонския договор“ е от изключително значение.

След провала на проекта за европейската конституция, новия договор даде нужните гаранции на националните правителства, че техния суверенитет ще бъде запазен в по-голяма степен и процеса на консолидация ще е по-плавен. Лисабонският договор дава

гаранции в член 194 ал. 2, че мерките и решенията свързани с постигането на целите зададени в предходната алинея, ще бъдат вземани съвместно от ЕП и Съвета след консултация с Икономическия и Социалния комитет и Комитета на регионите. Споразумението ограничава значително обхвата на интервенциите от наднационалните структури на ЕС в местната енергийна политика. Местните власти запазват правото си да определят сами условията на експлоатиране на енергийните си ресурси, да избират между различните видове енергийни източници и цялостната структура на енергийното си снабдяване. Съветът запазва правото си на определяне на мерки с финансов характер след консултация с ЕП.

Договорът за функциониране на Европейския съюз предвижда и сериозна промяна при управлението на сектора при наличие на затруднения със снабдяването с определени продукти, в частност - енергията. Без да се засягат останалите процедури, предвидени в Договорите, Съветът, по предложение на Комисията, може да вземе решение, в дух на солидарност между държавите-членки, относно мерките, съобразени с икономическата ситуация. Но в контекста на промените насочени към опростяване процедурите на ЕС за вземане на решения – приемане на решения с квалифицирано мнозинство, прочита на Лисабонския договор може да бъде значително по-различен. Само важните области на политиката, като данъчното облагане и отбраната, обаче ще изискват и занаят единодушие. С други думи при решенията в сферата на енергетиката отпада възможността за вето от отделните държави-членки.

Безспорно този момент в договора не е случаен. Това изменение е тясно свързано с монополистичния характер на пазара и честите сътресения породени не от икономически, а от политически фактори. Един от главните доставчици на петрол за Европа е Русия и именно поради това ЕС се стреми към централизиране на подхода при управлението на кризи и ускоряване на вземането на решенията. Отношенията между ЕС и Русия могат много трудно да бъдат дефинирани лаконично. Отделните страни членки действат напълно самостоятелно по отношение на външната си политика спрямо трети страни, но понякога се опитват да насочват и европейската в желаната от тях посока.

Руските отношения с Европейския съюз са нестабилни, откакто разширяването на ЕС достигна до бившите комунистически страни от Централна Европа. Присъединяването към съюза на Полша и бившите Съветски прибалтийските държави Естония, Латвия и

Литва през 2004 г. създаде основата за бъдещи конфронтации с Москва. Поради географското си местоположение и общата история Полша и балтийските държави имат традиционно особено мнение по отношение на Русия. Те смятаха, че ако се присъединят към Европейския съюз, ще получат картбланш за възмездие за многото неща, с които приемаха, че Москва ги е ошетила през последните десетилетия и дори векове. От друга страна обаче Русия смята, че тези амбиции и намерения на новоприсъединилите се страни ще се огънат под натиска на големите играчи в ЕС, които са далеч по-благосклонни към Москва – най-вече Франция и Германия. В действителност, тогава дори руският президент Владимир Путин изрично настоя Брюксел, да държи тези страни в шах. Към конкретния момент Москва смяташе, че Полша и балтийските държави просто са сменили един „господар” (Кремъл) с друг (Брюксел) и поради това все още са контролируеми. Тази преценка обаче се оказва много погрешна. Кремъл надцени степента, в която Европейският съюз би могъл да ограничи политически инициативи в рамките на институционалната структура на ЕС от страна на Балтийските страни и Полша. Освен това, Европейският съюз прехвърли управлението на някои от своите външни политики към страните от ЕС, които са най-силно засегнати от тях. Докато Испания отговаря за политиката на съюза по отношение на Латинска Америка, то Литва пое отговорността, с Европейския съюз зад гърба си, да провежда много спорната политика по отношение на Калининград. Програмата за източно партньорство на ЕС онагледява ситуацията отлично. Автори на програмата са Полша и Швеция, които така зададоха параметрите, че да могат да я използват и като средство за ограничаване на руското влияние върху страните разположени, по-периферията и особено Беларус и Украйна. Поради неспособността на Брюксел да овладее войнствеността на бившите соцстрани Русия многократно вземаше ответни мерки, най-значимите, от които бяха свързани с ограничаване на петролните доставки за прибалтийските страни.

С „Договора от Лисабон”, обаче, се въвежда набор от инструменти, с които мощните държави членки на ЕС - ако те могат да стигнат до консенсус - ще бъдат в състояние да движат Европа в посоката, в която те искат. Главният сред тях беше извоюван след подмяната на старата процедура за вземане на решение, която облагодетелстваше по-малките държави-членки. Според ‘Договорът от Лисабон’ по енергийните проблеми - ключов въпрос на външната политика, когато става дума за Русия

– вече не е нужно единодушие при гласуването. По този начин се отменя възможността от налагане на вето от страна на балтийските държави или Полша. Освен това, новият министър на външните работи на ЕС ще има дипломатическия корпус, отделен от ЕК и като че ли ще бъде в състояние да действа по-самостоятелно по време на кризи.

Политическата трактовка на всеки един документ с такава степен на значимост е важна, но целта на настоящата разработка е по-скоро представяне на набора от инструменти, които ЕС използва за постигане на целите си в конкретни сфери и последващия анализ върху тяхната ефективност.

Основните акценти на енергийната политика се свеждат до следните сфери:

- Устойчива енергия
- Възобновяема енергия
- Енергийна ефикасност
- Технологии и иновации
- Петрол
- Въглища
- Газ и електроенергия
- Ядрена енергия
- Сигурност на доставките
- Сътрудничество с външни за съюза страни
- Енергийна инфраструктура
- Пазарен мониторинг
- Научно-проучвателна дейност

Някой от горе посочените области са изцяло зависими от големи инвеститори и изискват правителствена и институционална подкрепа. Например за началното финансиране на газопровода "Набуко" се отделят 200 млн. евро - на Австрия, Унгария, България, Германия и Румъния, през които той ще преминава. 45 млн. евро се отпускат за свързване на газо-преносните системи на Гърция и България, а близо 9 млн. евро - за свързване на България и Румъния. Също така ЕК взе решение да отпусне 2 милиарда и 300 милиона евро за 31 газопроводни проекта и за 12 електроенергийни. Това е второто финансово решение в рамките на пакета за икономическо възстановяване, който възлиза

на почти 4 млрд. евро и най-голямата сума, отпускана до момента от ЕС, за изграждането на енергийна инфраструктура.

Докато някои от тези области на енергийната политика зависят и изискват първата стъпка да направи ЕС, то при други акцента пада върху инициативността на частния сектор. ЕС предоставя следните програми и фондове за съфинансиране на проекти в основните направления на енергийната политика.

2 Програми и фондове в сферата на енергетиката

Делът на индустриалния сектор в общото потребление на електроенергия в ЕС намалява значително през последните години от нивата си през 1980 г. – от стойности възлизали на почти 40% от цялото търсене, до една трета в началото на 90-те и 28% към настоящия момент. Тенденцията се дължи от една страна на нарастналото търсене в другите сектори и частично на ограничаването на потреблението в индустриалният сектор, което бе постигнато чрез сериозните подобрения и инвестиции в енергийна ефективност и на проведените структурни промени. Днешният икономически контекст е коренно различен от този преди 20 или 30 години и привлекателността на инвестициите в енергийната ефективност не е висока. Поради това, това инвестиционно направление изисква допълнителна подкрепа насочена към намаляване на разходите за финансиране на проектите.

2.1 „Интелигентна енергия – Европа 2007 - 2013”

Рамковата програма на ЕС за конкурентоспособност и иновации обхваща периода от 2007 г. до 2013 г. с общ бюджет от € 3 621 милиона евро. С целева група малките и средни предприятия „РПКИ” осигурява финансиране по три оперативни програми:

- за предприемачество и иновации (ППИ)
- за информационни, комуникационни технологии Policy Support Programme (ИКТ-РСП)
- "Интелигентна енергия за Европа" (ИЕЕ)

На 31 март 2009г. Европейската комисия стартира процедура по събиране на проектни предложения за финансиране по програмата „Интелигентна енергия – Европа 2007 - 2013”. Те трябва да допринесат за популяризиране на иновативни практики за енергийна ефективност и по-широко използване на възобновяеми енергийни източници. По тази програма като цяло на разположение за финансиране на проектите ще бъдат отделени 750 млн. евро.

Проектите, финансирани по програмата "Интелигентна енергия - Европа" са предназначени да помогнат за постигането на необходимите ключови изменения и цели в сферата на енергетиката и околната среда, които ЕС си е поставил до 2020 година. С продължителност от две до три години, всеки проект трябва да включва най-малко трима партньори от три различни страни, като е възможно финансиране, покриващо до 75% от допустимите разходи.

Поканата е отворена за всяка обществена или частна организация, създадена в ЕС, Норвегия, Исландия, Лихтенщайн или Хърватия. По тази схема на финансиране инвестиции в разработване на хардуер и научни изследвания и проекти за развитие, не са подкрепени.

Основните области за финансиране на програмата 2009 г. са:

- Енергийната ефективност и рационалното използване на енергията: Включително изпълнението на дълготрайни схеми за обучение за изграждане на работна сила, както и действия, насочени към трансформиране на настоящите жилищни сгради в по-ефективни и промяна на пазара за енергийно-ефективни продукти.
- Нови и възобновяеми източници на енергия: включително използването на възобновяеми енергийни източници за производство на електроенергия, отопление и охлаждане, био-горива, както и въвеждането на възобновяеми източници на енергия в сградите.
- Потреблението на енергия в транспорта: Включително използването на алтернативни горива, по-широко разпространение на енергийно-ефективни практики за транспорт и изграждане на ноу-хау в местни и регионални агенции в областта на устойчивата мобилност.
- Интегрирани инициативи: Включително на създаването на устойчиви енергийни общности, подкрепата на био-бизнес (например, био-маса, био-енергия),

развитието на енергийни услуги, както и предоставянето на образование насочено към интелигентната енергия.

2.1.1 SAVE - Енергийна ефикасност и рационална употреба на ресурсите

Енергийната ефективност и рационалното използване на ресурсите представляват крайъгълен камък на европейската енергийна политика. Те са далеч от най-ефективните начини за подобряване на сигурността на доставките, намаляване на въглеродните емисии и насърчаване на конкурентоспособността, но с цел постигане на дългосрочните си цели ЕС поставя акцент и върху малките стъпки и съпътстващите дейности, които трябва да бъдат извършени по посока на крайната цел.

Според последния „План за действие за енергийна ефективност”, е технически и икономически възможно за Европейския съюз, да ограничи с 20% от първоначалните стойности консумацията на енергия до 2020 г. В сравнение с базовия сценарий това се равнява на годишната икономия на гориво на стойност 100 милиарда евро, както и 780 млн. тона вредни емисии CO₂ по-малко в атмосферата.

Дейностите, финансирани по SAVE са насочени към оползотворяване на този голям потенциал за спестяване на енергия чрез подобряване на енергийната ефективност и рационалното използване на енергийните ресурси, по-специално в жилищните сгради и индустрията. Дейностите за насърчаване на енергийната ефективност в транспорта са включени в подотдел STEER.

Дейностите по SAVE благоприятстват за оптимизиране на законодателството в областта на енергийната ефективност, подпомагат подготовката на законодателни мерки и изменения както и промени в общественото поведение по отношение на рационалното използване на енергия. Тоест, обществото да използва по-малко енергия, като редуцираното потребление да не повлиява негативно на качество му на живот.

Ключови елементи на SAVE са: изграждането на институционален капацитет, повишаване на информираността, подобряване на достъпа до капитали, обучение и ясна, надеждна и достъпна информация относно енергийно-ефективните технологии и практики. Всичко това би трябвало да допринесе за едно по-рационално поведение на

обществото като цяло. Тези елементи трябва да мобилизират обществеността и политиките на всички нива на управление, заедно с участниците на енергийния пазар.

Проектите по програма SAVE трябва да са насочени към едно от следните направления:

- Енергийно ефективни сгради: действия за повишаване на енергийната ефективност на нови и съществуващи сгради, както в жилищния сектор така и в други с второстепенно значение. Прогнозите сочат, че е възможно редуциране на употребата на енергия с 27-30%
- Превъзходство и високи постижения на индустрията в областта на енергетиката: действия за повишаване на енергийната ефективност в индустрията, по-специално малките и средни предприятия. Въпреки, че в сравнение с другите сектори напредъка на индустрията по отношение на енергийната ефективност е по-голям, стойностите на потенциалните икономии остават високи, от порядъка на 25% в преработващата промишленост.
- Енергийно ефективни продукти: действия насочени към увеличаване на пазарния дял на енергийно ефективните продукти и насърчаване на потребителите при избора и рационалното използване на тези продукти.

2.1.2 ALTENER

Възобновяемите енергийни източници (ВЕИ), могат да предоставят широк спектър от енергийни услуги по устойчив начин и могат да бъдат произвеждани на местно ниво в ЕС. Те могат да осигурят стабилни доставки на електроенергия, отопление и охлаждане, и да служат за движеща сила в сферата на транспорта без увеличаване на вредните емисии от парникови газове, и да ограничат климатичните промени. Политиките насочени към стимулиране на използването на ВЕИ превръщат производството и доставката на технологии обвързани с ВЕ, както и производството на био-енергийни ресурси (биомаса и био-горива) по-привлекателни инвестиционни направления за бизнеса. Инициативите, подкрепени по ALTENER следва да служат в подкрепа на съществуващите политики и законодателството на ЕС и ще допринесат за увеличаване на използването на ВЕИ в ЕС.

„Бялата книга на възобновяемите енергийни източници от 1997 г.” определя контекста на политиката на ЕС и законодателната рамка, която е въведена за сектора на възобновяемата енергия през последните години.

По отношение на електроенергията определящо значение има директивата за електроенергия произведена от ВЕИ. Тя определя национални индикативни цели и акцентира върху необходимостта да се преодолеят пазарните бариери. Европейската комисия многократно подчерта необходимостта да се предприемат по-нататъшни действия, за да се постигнат зададените цели. От страна на ЕС, по отношение на отоплението и охлаждането все още липсва законодателство насочено, към ускоряване на въвеждането на ВЕИ (биомаса, слънчева и геотермална енергия). В този контекст към настоящия момент са в сила три директиви: „Директива за енергийните характеристики на сградите”, „Директивата за насърчаване на комбинираното производство”, както и „Плана за оползотворяване на биомасата”.

По отношение на биогоривата, Комисията прие две важни директиви, едната за насърчаване на биогоривата в транспорта, а другата за намаляване на акцизните ставки за биогорива. Бъдещата политика и регулаторни рамки за този сектор са очертани в наскоро преработен план за действие по отношение на биомасата.

Проектите по програма ALTENER могат да насочени към едно или повече от следните основни направления:

- Електроенергия от възобновяеми енергийни източници (ВЕИ): проекти в подкрепа на политиката на ЕС по преодоляване на бариерите за развитие на енергийния пазар и помагат за постигането на бъдещите цели за възобновяема енергия.
- Възобновяема енергия отопление / охлаждане (ВЕИ-От. /Ох.), насърчаване на по-широкото използване на биомаса, слънчева и геотермална енергия за отопление и охлаждане, особено в сгради и индустрията.
- Битови и други малки приложения на възобновяеми енергийни източници. Цел: увеличаване на използването на малки системи за възобновяема енергия в сгради, в съответствие с енергийната ефективност на сградите.
- Биогорива: проекти за насърчаване на използването на устойчиви форми на биодизел, алкохоли, биогаз и замяна на изкопаемите горива за транспортни цели с алтернативни и да се допринесе за постигането на бъдещите цели на ЕС.

2.1.3 STEER - Energy aspects of transport

Делът на транспортния сектор от цялото потребление на енергия в ЕС е около 30%. Той е до 98% зависим от петрола и производните продукти, чието потребление се е повишило с около 50% за периода 1985 и 1998. Търсенето на транспортни услуги нараства постоянно през последните десетилетия и се прогнозира да нараства с 2% годишно до 2020 г. Вълните на разширение на ЕС допринасят значително за бързо нарастващите темпове на развитие на транспортния сектор. Прогнозите сочат, че през 2012 г. емисиите на CO₂ от транспорта в ЕС ще бъдат с 39% по-високи, от равнищата си през 1990 година.

Напредък за подобряване на енергийната ефективност в транспортния сектор е от жизненоважно значение. Политическите мерки могат да осигурят стимули за техническия прогрес, като първата стъпка беше направена през февруари 2007 г. с приемането на стратегия на ЕС за CO₂ и леките автомобили, чиято цел е постигане на доброволни споразумения с производителите за намаляване на емисиите на CO₂ от новите автомобили. Друга основна задача на стратегията е повишаване на осведомеността на потребителите и оказване на влияние върху търсенето чрез фискални мерки.

Доброволните споразумения между Комисията и европейските и японските производители на превозни средства имат за цел да се намалят средните стойности на емисиите на CO₂ от нови автомобили с 25%, до 140 грама на километър до 2008 г., в сравнение с изходното ниво от 1995. Експерти към ЕК подчертават непрекъснато, че е постигнат напредък при достигането на целта от 140 g CO₂/km до 2008/2009 г., но че общностната цел за 120 g CO₂/km няма да бъде достигната през 2012 г. без допълнителни мерки.

Но важно е да се вземе предвид, че предприетите мерки за повишаване на ефективността на транспорта, не трябва просто да доведат до увеличаване на търсенето в резултат на намалената цена. Това може да изисква използването на няколко мерки.

Проектите по програма STEER ще насърчават намаляването на енергийната интензивност в сферата на транспорта и би трябвало да водят до общо намаляване на емисиите на CO₂ от транспортния сектор.

Търсените ефекти от проектите са:

- Намаление на търсенето на транспортни услуги;
- Повишаване на енергийната ефективност в транспорта;
- Преобразуване и насочване на система към по-малко енергоемки видове транспорт;
- Използване на икономически инструменти и стимули;
- Информация и информираност и образование.

2.1.4 COOPENER - Community cooperation with developing countries

Външната междинна оценка на подпрограмата COOPENER като част от програмата "Интелигентна енергия - Европа 2003-06" посочва, че COOPENER, въпреки ограничените си финансови възможности успя да постигне сериозен напредък по отношение на изграждането на капацитет и провеждане на обучения в развиващите се страни. Основната цел на фонда бе укрепване на местните политики и законодателство и насърчаване на енергийните услуги насочени към намаляване на бедността и стимулиране на устойчиво развитие. Инициативата на ЕС за намаляване на бедността и устойчивото развитие е насочена главно към страни от Африка, Азия, Латинска Америка и Тихия океан.

Програмата за „Околна среда и устойчиво управление на природните ресурси, включително енергията” (ENRTP) се основава на опита, натрупан в предхождащата я тематична програма COOPENER,

През юли 2009 г. стартира световен конкурс за проектни предложения в рамките на ENRTP. Акцент се поставя върху направленията:

- Устойчива енергия за Субсахарска Африка;
- Устойчива енергия за Южна Америка;
- Устойчива енергия за Средиземно море;
- Устойчива енергия за източноевропейските страни.

Бюджетът за 2009 г. и 2010 г. предвижда по тази програма да бъдат отделени субсидии за енергийни проекти на обща стойност 16.6 милиона евро. За разлика от поканата за набиране на проектни предложения по програмата COOPENER, при която се финансираха само до 50% от допустимите разходи по конкретния проект, то при ENRTP безвъзмездна финансова помощ по настоящата покана покрива до 80% . Крайният срок за

участие в поканата изтече на 1 октомври 2009 г. Не е предвидена друга покана за набиране на предложения през 2010 г. по направление ENRTP. А втората покана за проектни предложения за финансиране от енергийния фонд за всички страни от АКТБ ще стартира в средата на 2011г.

2.2 Седма рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие.

2.2.1 Подпрограма Коопериране - Сътрудничество

Пълното наименование на 7РП е: Седма рамкова програма за научни изследвания и технологично развитие. Тя ще продължи седем години – от 2007 до 2013 г. Програмата притежава общ бюджет в размер, надвишаващ 50 милиона евро. Това представлява значително увеличение в сравнение с предишната рамкова програма 6РП (увеличението е с 41 % по цени от 2004 г. или с 63% по текущи цени), което е отражение на високия приоритет на научните изследвания в Европа. Действително 7РП е ключов инструмент за задоволяване на потребностите на Европа от създаване на повече работни места и постигане на по-висока конкурентоспособност, както и за поддържане на водеща роля в глобалната „икономика, основана на знанието“.

Основните направления на рамковата програма са:

- Коопериране
- Идеи
- Хора
- Капацитет
- ЕВРАТОМ
- Координиране на научно изследователски дейности

Индикативно разпределение на 7РП (в млн евро)



Парите (в голямата си част) се изразходват за грантове за изследователите в цяла Европа и извън нея, за съфинансиране на научни изследвания, технологично развитие и демонстрационни проекти. Грантове се предоставят въз основа на публикувани съобщения за набиране на предложения за проекти и процес на компетентно рецензиране, в условията на сериозна конкуренция.

За да бъдат надградени наднационалните програми за научни изследвания, дейностите, финансирани по 7РП трябва да имат „европейска добавена стойност“. Един ключов аспект на европейската добавена стойност е транснационалността на много действия: научноизследователски проекти се разработват от консорциум с участници от различни европейски (и други) страни; стипендиите по 7РП изискват мобилност извън националните граници. Действително, много предизвикателства в областта на научноизследователската дейност (например, изследванията върху ядрения синтез и др.)

са толкова комплексни и сложни, че могат да бъдат разглеждани само на европейско равнище.

7РП е естествен наследник на предишната програма – 6РП и е плод на многогодишни консултации с научноизследователската общност, както в публичния, така и в частния сектор, с представители на икономическите среди и с водещи политици в Европа. 7РП е както по-обхватна, така и по-изчерпателна от предишните рамкови програми; тя е също по-гъвкава, с по-опростени процедури.

Рамковите програми за научни изследвания имат две основни стратегически цели:

- да заздравят научната и технологична основа на европейската промишленост;
- да окуражат нейната конкурентоспособност в международен план, като насърчават научните изследвания, които подкрепят политиките на ЕС.

Програмата „Сътрудничество“ подкрепя всички видове изследователски дейности, извършвани чрез транснационално сътрудничество от различни изследователски организации и се стреми към достигане на лидерски позиции в ключови научни и технологични сфери. Програмата ще насърчава напредъка в знанието и технологиите в 10 тематични области, съответстващи на основните области в науката и научните изследвания. По този начин ЕС се стреми да посрещне предизвикателствата в социалната и икономическата сфера, проблемите с околната среда, общественото здраве и промишлеността в Европа,

Сътрудничеството подпомага изследователската дейност в следните тематични области:

- Здраве
- Храни, земеделие и рибарство, биотехнологии
- Информационни и комуникационни технологии
- Нанонауки, нанотехнологии, материали и нови производствени технологии
- Енергия
- Околна среда (включително изменение на климата)
- Транспорт (включително авиация)
- Социално-икономически и хуманитарни науки
- Космос

- Сигурност

2.3 Програма „Централна Европа”

Програмата „Централна Европа” е естествения наследник на програмата „CADSES” проведена в периода 2000 – 2006 г. с общ размер на финансирането от €231 милиона. Структурният фонд насърчава транснационалното сътрудничество, като предоставя финансиране за проекти, осъществявани в партньорство между публични и частни организации от Австрия, Чешката република, Германия, Унгария, Италия, Полша, Словашката република, Словения и Украйна. Проектните предложения трябва да бъдат насочени към подобряване на регионалната конкурентоспособност и качеството на живот чрез съсредоточаване върху един или няколко от четирите приоритета на програмата: иновации, достъпност, околна среда и конкурентоспособността и привлекателността на градовете и регионите. Програмата се финансира от “Европейския фонд за регионално развитие” (ЕФРР) и обхваща периода от 2007 до 2013 година.

Основните цели по направлението околна среда на структурния фонд са:

- Разработване на високо качество на околната среда чрез управление и защита на природните ресурси и културното наследство;
- Намаляване на рисковете и въздействието на естествени и изкуствени опасности;
- Подпомагане на използването на възобновяеми енергийни източници и повишаване на енергийната ефективност;
- Поддържане на екологично чисти технологии и дейности.

Централна Европа има значителен потенциал за разнообразяване на енергийните доставки, и по този начин стимулиране на местната икономика, защита на околната среда и повишаване стандарта на живот на гражданите. Транснационалната подкрепа насочена към стимулирането на използването възобновяемите енергийни източници и повишаване енергийната ефективност ще допринесе за намаляване на зависимостта на страните от външни текущите енергийни източници и осигуряване на дългосрочен план за снабдяване с енергия. Това помага да се защитят икономиките на Централна Европа от негативното въздействие на покачващите се цени на енергията.

От друга страна, по-висока употреба и по-добро използване на възобновяеми енергийни източници ще доведе до по-високо ниво на енергийна ефективност и съответно намаляване на зависимостта от изкопаемите енергийни ресурси. Дейностите могат да допринесат за намаляване на емисиите на CO₂ и за спирането на глобалното изменение на климата. По този начин се подпомага глобалната стратегия за защита на климата (Протоколът от Киото 2012 +).

Интервенциите в тази област обикновено са насочени към създаването на решенията за проблеми свързани с бъдещите ограничения върху предоставянето на енергия посредством:

- създаване на съвместни стратегии за спестяване на енергия и енергийната ефективност;
- балансирано прилагане на стратегии за използване и експлоатация на възобновяеми енергийни източници;
- енергийни източници (вятър, вода, слънчева енергия, биомаса, хидроенергията, био горива);
- предаване на ноу-хау от науката, промишлеността и политики по отношение на възможните отрицателни последици като резултати от производството на възобновяеми енергийни източници;
- разработване на иновативни дейности за използването на алтернативни енергийни източници в транспорта.

2.4 „Енергиен фонд АКТЬ-ЕС”

Енергийният фонд е инструмент за съфинансиране, създаден през 2005 г. с цел да се подкрепят проекти за увеличаване на достъпа до устойчиви и достъпни енергийни услуги за бедните, в Африка, Карибите и Тихоокеанския басейн (АКТ).

Повече от 1,6 милиарда души в света, най-вече в селските и периферните градски райони на развиващите се страни, нямат достъп до електричество. В Африка, Карибите и Пасифика (АКТБ) положението е особено тежко. Това са страни, където достъпът до електричество е толкова малък, че на места само 10% от населението в селските райони

могат да използват електроенергия. Достъпът до енергия е основна предпоставка за икономически растеж и социално благосъстояние.

Европейската комисия създаде „Енергиен фонд АКТЬ-ЕС” в рамките на Енергийната инициатива за изкореняване на бедността и устойчиво развитие (ЕИИБУР). По време на Световната среща на върха за устойчиво развитие през 2002 г. Европейския съюз стартира ЕИИБУР. Основната цел беше да се потвърдят ангажиментите за постигане на Целите на хилядолетието за развитие (ЦХР) от гледна точка на намаляване на бедността и ликвидиране на болестите.

Вторият енергия фонд (ЕФИ), с общ бюджет от € 200 милиона евро, е създаден по силата на 10-ия Европейски фонд за развитие за периода 2009-2013. Този фонд ще бъде реализиран посредством две покани за представяне на проектни предложения. Първата процедура по събиране на предложения започна на 30 ноември 2009 година като общия размер на финансирането възлиза на €100 милиона. Този нов фонд ще включва и нови инструменти за съвместно финансиране, а именно финансовата подкрепа насочена към подобряване на управлението на енергия и механизъм за коопериране, който включва европейски финансови институции от една страна и частния сектор от друга.

Вторият фонд за енергия следва успеха на първия, създаден през 2005 г. в рамките на 9-тия Европейски фонд за развитие с общ бюджет от €220 милиона. Повече от седем милиона души вече са се възползвали от 74-те проекта, съфинансирани от първия енергиен фонд.

2.5 ELENA - European Local Energy Assistance

През 2009г. Европейската комисия и Европейската инвестиционна банка дадоха ход на нова инициатива за безвъзмездно финансиране на местни и регионални власти при подготовката на инвестиционни програми за енергийна ефективност и възобновяеми енергийни източници (ВЕИ).

Градските зони потребяват около 70% от общото енергийно потребление на ЕС, което разкрива сериозен потенциал за инвестиции в устойчивото енергийно развитие. Фондът ЕЛЕНА цели да подпомогне градовете и местните власти в изпълнението на

ефективни инвестиционни проекти в областта на енергийната ефективност; възобновяемите енергийни източници и устойчив градски транспорт, мултиплицирайки успешните европейски проекти и практики. Проектите ще бъдат оценявани от инженери и икономисти на ЕИБ. Техническата помощ ще бъде финансирана от програмата “Интелигентна енергия Европа II” (ИЕЕ). Бюджетът за първата година е 15 милиона евро. С ЕЛЕНА се стартира един практически инструмент, насочен към освобождаването на устойчив потенциал за инвестиции в енергетиката в европейските региони и градове. Над 1000 града, присъединили се досега към Конвента на кметовете, ще бъдат подпомогнати чрез този механизъм, което ще им помогне да преодолеят последиците от финансовата криза, допринасяйки за откриване на нови работните места. Посредством ЕЛЕНА, градове и региони ще получат добра възможност да мобилизират усилията си, финансовите ресурси и участници, с което ще допринесат за постигане на общите европейски цели. Именно поради това, изрично предварително изискване към получателите на средства е съответната инвестиционна програма да съдейства за постигане на евроцелите „20-20-20” (до 2020 г. да се намалят с 20% вредните парникови емисии, делът на ВЕИ в общото потребление на енергия да стане 20% и още толкова да е спестената енергия като цяло).

ELENA (European Local Energy Assistance) осигурява техническа помощ за структуриране и изпълнение на проектите така, че да привлекат допълнителни средства. ELENA може да покрие до 90% от разходите за техническа подготовка на инвестиционните програми. Покриват се средства за предварителни проучвания, за структуриране на програми и бизнес планове, за одити, тръжни процедури и договори, за създаване на групи за управление на проекта, за разходи по ДДС, ако бенефициентът не може да ги възстанови.

За финансиране от ELENA няма да има изрична покана за представяне на предложения. Средствата ще се осигуряват по реда на внесените проекти до изчерпване на бюджета, като неговия размер за 2009 г. възлизаше на 15 млн. евро.

2.6 ЦЕИ (Централноевропейска инициатива) специален фонд за климата и опазване на околната среда

ЦЕИ е абревиатура на организацията “Централноевропейска инициатива”. Организацията е създадена през 1989 г. със седалище в гр. Триест. Отначало е известна

като Четириъгълника - Австрия, Италия, Унгария и Югославия. Впоследствие стават членки Чехословакия и Полша.

От създаването си ЦЕИ полага усилия насочени към: насърчаване на политическото и социално-икономическото развитие в региона с цел избягване на нови разделителни линии в Европа.

Основният приоритет на организацията е да помогне на страните извън ЕС да превъзмогнат изостаналостта си от страните членки не само в икономически, а и в технически аспект. ЦЕИ стимулира членовете си към по-нататъшна европейска интеграция чрез създаване и развитие на редица инициативи за сътрудничество. След разширяването на ЕС през 2007 г., ЦЕИ заема стратегическа позиция поради членската структура на организацията - равен брой членове в ЕС и извън ЕС.

Целите на ЦЕИ са:

- Развитие на трансграничното сътрудничество;
- Развитие на малкия и средния бизнес;
- Развитие на транспортната инфраструктура;
- Подготовка на страните за членство в Европейския съюз.

Чрез Италия и Австрия колективните проекти получават частично финансиране от секторните и предприемаческите фондове в Европейския съюз.

По време на срещата на върха на представителите на страните членки в ЦЕИ на 27 ноември 2008г. в София беше решено да се създаде „Специален фонд за климата и опазване на околната среда”. Целта на фонда е да се насърчават проекти в областта на изменението на климата и опазването на околната среда в държавите-членки на ЦЕИ извън ЕС.

2.7 Структурни фондове и Кохезионен фонд

Финансиране в сферата на енергетиката и енергийната ефективност може да бъде осигурено и посредством фондовете за изпълнение на Кохезионната политика на ЕС, както чрез инструментите за постигане на първата цел на политиката – Конвергенция, така и чрез фондовете насочени към осъществяване на втората - Регионална конкурентно - способност и заетост.

Наличните ресурси за изпълнение на „Кохезионната политика“ разпределени в различни фондове, възлизат на 308,041 млрд. евро (по цени от 2004 г.) или 347,410 млрд. евро (по текущи цени):

- 81,5 % за цел „Конвергенция“;
- 16 % за цел „Регионална конкурентноспособност и заетост“;
- 2,5 % за цел „Европейско териториално сътрудничество“

 - Конвергенция

■ - Регионална конкурентноспособност и заетост

■ - Европейско териториално сътрудничество

„Кохезионна политика 2007 – 2013”



Общността осигурява финансовите средства за постигането на основните цели на Регионалната и Кохезионна политика някои, от които са дефинирани в самия Договор за Европейския съюз, основно посредством Структурните фондове (СФ). Това е обобщаващото наименование за няколко различни фонда, създадени по различно време и с различна цел от ЕС. Всеки от тях има своя специфична област, макар че те работят съвместно. Когато се говори за СФ е важно да се има предвид, че обхватът на това понятие се променя в хода на времето.

Така например за периода 2000-2006 г. понятието Структурни фондове обхваща Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд, Финансовия инструмент за ориентирание на рибарството и Европейския фонд за ориентирание и гарантиране на земеделието. Кохезионният фонд, макар и много сходен, не се причислява към СФ от специалистите. Ето защо той винаги се споменава отделно в допълнение към тях.

Новият регламент приет за рамковия период 2007 – 2013 г. улеснява ролята на Комисията, за да се концентрира върху стратегическия подход, представляващ същинската добавена стойност на Общността. Това опростяване се изразява предимно в намаляване на броя на фондовете и на етапите на програмиране. Правилата управляващи кохезионния фонд и структурните фондове са уеднаквени. От друга страна, цялата територия и всички граждани на Съюза могат отсега нататък да се ползват от кохезионната политика благодарение на промяната на географските критерии. Бюджетът на кохезионната политика за периода 2007—2013 г. е в размер на 347 млрд. евро (текущи цени), което представлява повече от една трета от общия европейски бюджет. Но тази политика не се свежда само до обикновена финансова помощ. Залогът е подобряване на конкурентноспособността и потенциала за растеж на локално, регионално и национално равнище. От конкурентноспособността на националните икономики се възползват всички територии на Съюза, включително и регионите на конвергенция.

С реформата на Кохезионната политика на ЕС, предприета по инициатива на Европейската Комисия, за настоящия период 2007-2013 г., понятието Структурни фондове ще обхваща два фонда. Това са Европейският фонд за регионално развитие и Европейският социален фонд.

2.7.1 Кохезионен фонд

Създаден е през 1993 г. като нов инструмент на финансовата солидарност с най-слабо развитите държави – членки на съюза. Кохезионният фонд помага на държавите-членки, чийто брутен национален продукт (БНП) на глава от населението е под 90% от средния за Общността, да намалят своето икономическо и социално изоставане, както и да стабилизируют икономиката си. За периода 2007-2013 г. Кохезионният фонд е насочен към Гърция, Естония, Кипър, Латвия, Литва, Малта, Полша, Португалия, Словакия, Словения, Унгария, Чешката република, България и Румъния. Испания има право на временна помощ, тъй като нейният БНП е по-нисък от средния за Европа на 15-те.

Кохезионния фонд с общ размер от 70 млрд. евро е един от основните инструменти за изпълнение на Кохезионната политика на ЕС за периода 2007 – 2013 г. Той финансира действия насочени към постигане на целите заложи в частта „Конвергенция”. Тези действия трябва да се вписват в една от следните области:

- Трансевропейски транспортни мрежи, по-специално приоритетните проекти от европейски интерес, определени от Съюза;
- Околна среда. В това си качество “Кохезионният фонд” може също да участва в проекти, свързани с енергетиката или транспорта, стига те да носят предимства за околната среда: енергийна ефективност, използване на възобновяеми енергийни източници, развитие на железопътния транспорт, подкрепа на интермодалността между различни видове транспорт, засилване на обществения транспорт и пр.

Въз основа на предложението на Европейската комисия, за периода 2007 – 2013 г. Кохезионния фонд ще бъде по-интегриран в работата на основните структурни фондове. От една страна, предложението за нов регламент за функциониране и регламентация на Кохезионния фонд, запазва старите критерии за достъп до финансиране от фонда (праг от

90% от БВП), както и размера на безвъзмездното финансиране (85%). От друга страна голямата новост е, че Кохезионният фонд „вече не живее свой живот“ извън целите на Кохезионната политика, а отсега нататък е приравнен към другите фондове - ЕФРР и ЕСФ.

Следователно той е подчинен на същите правила за програмиране, управление и контрол. Това ще доведе до облекчаване на бюрокрацията и по-голямо поемане на отговорност от държавите-членки. Допълнително одобрение от Комисията ще се изисква само в случай на големи проекти (25 милиона евро, за околната среда и 50 милиона евро за транспортни проекти). Ето защо, управляващите Кохезионния фонд органи ще са с увеличена отговорност по отношение на подбора, оценката, отпускането на безвъзмездна помощ, мониторинга, управлението и гарантирането на бързо изпълнение на проектите.

Една от сериозните промени свързана с кохезионния фонд е насочена към по-голямата свобода за действие при управлението на оперативните програми от държавите-членки. Правилата за финансиране на разходите от 2007 г. станаха национални вместо общностни. Но голямата промяна засяга правилата за контрол. Ако страната докаже още от самото начало, че системата и □ за контрол функционира, нейните задължения към Комисията не са толкова тежки, тъй като Комисията се основава на декларацията изготвена от националната контролираща институция. Но при липса на доверие от страна на европейските институции към местните контролни органи достъпа на национални бенефициенти до фонда се ограничава до възвръщане на доверието.

2.7.2 Европейски фонд за регионално развитие - ЕФРР и Оперативна програма: „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“

На 26 септември 2007 г. Европейската комисия одобри важна програма за развитие в България за периода 2007-2013 г., озаглавена Оперативна програма за „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“. Тази програма включва подкрепа от страна на Общността за цялата национална територия в рамките на целта „Конвергенция“. Общият бюджет на програмата е около 1,16 млрд. EUR и помощта от страна на

Общността чрез ЕФРР възлиза на 988 млн. EUR (приблизително 15 % от общата парична сума, която ЕС инвестира в България в рамките на политиката за сближаване за периода 2007-2013 г.).

Оперативната програма „Развитие на конкурентоспособността на българската икономика“ (ОП Конкурентоспособност) е главният програмен документ, целящ подобрието на конкурентоспособността на българската икономика. Целта на помощта е да развива конкурентноспособно и ефективно производство и да насърчава стопанските сектори. Тя ще допринесе за повишаването на икономическия растеж и за подпомагането на необходимите структурни промени в българската икономика, като целта е да се постигне устойчиво развитие и сближаване по време на програмния период. За постигане на тези цели се предвижда подкрепа за повишаване на потенциала за производителност и растеж на малките и средни предприятия и за подпомагане на новаторското развитие, а също така и помощ в прехода към икономика, основана на знанието, и въвеждане на нови технологии, както и подобряване на бизнес средата. Оперативната програма е напълно съгласувана с целите на Лисабонската програма 2000, както и със Стратегическите насоки на Общността за икономическо, социално и териториално сближаване.

Основните цели на програмата са:

- Развитие на икономика, основана на знанието и на новаторската дейност“;
- „Повишаване на ефективността на предприятията и насърчаване на благоприятна бизнес среда;
- „Финансови средства за развиващи се предприятия“;
- „Укрепване на позицията на българската икономика на международния пазар“;
- „Техническа помощ“.

От значение за настоящата разработка представлява второто направление на оперативната програма. Тя е съсредоточена върху подкрепата на микро, малките и средни предприятия с потенциал за развитие, в които ще се подпомагат модернизацията на технологиите и управлението на качеството, така както и подобряването на консултантските и информационни услуги, предлагани в бизнеса, които подобряват енергийната ефективност на предприятията и насърчават бизнес сътрудничеството и изграждането на мрежи. Специално внимание ще бъде отделено на насърчаването на инвестициите, на понижаването на количеството на отпадъците, на повишаването на

тяхната природосъобразност, на производството на енергоспестяващи технологии и на употребата на възобновяеми енергийни източници, за да се постигне чувствително намаление на енергоемкостта на българските предприятия и на тяхното неблагоприятно екологично въздействие. По този начин ще се развие приносът към устойчивото развитие на околната среда.

Очакваните парични потоци по тази оперативна програма за периода са:

Приоритетна ос	Принос на ЕС	Национално публично финансиране	Общо публично финансиране
Развитие на икономика, основана на знанието, и на новаторски дейности	209 525 000	36 975 000	246 500 000
Повишаване на ефективността на предприятията и насърчаване на благоприятна среда в предприятията	504 762 113	89 075 667	593 837 780
Финансови средства за развиващи се предприятия	170 000 000	30 000 000	200 000 000
Укрепване на позицията на българската икономика на международния пазар	73 960 090	13 051 780	87 011 870
Техническо подпомагане	29 636 016	5 299 885	34 935 901
Общо	987 883 219	174 402 332	1 162 285 551

За да бъде финансирана една оперативна програма от някои от европейските фондове тя трябва да допринася за постигането на целите зададени в дългосрочните политики на ЕС. Следващата таблица онагледява степента на адекватност на оперативната програма в контекста на европейските и български енергийни приоритетни направления.

Съгласуваност на ОП с Нациоаналната енергийна стратегия	
<p>Цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Елиминиране на ценовата деформация; • Приключване на регулаторна рамка по отношение на потреблението на енергия и укрепване на институциите; • Въвеждане на законодателството на ЕС; • Образование и разпространение на информация относно опита на други страни; • Развитие на финансовия пазар за енергийна ефективност (за инсталации, консултации и оборудване?) посредством търговско ориентиран фонд; 	<p>Съответствие на оперативната програма:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Липсва съответствие; • Има връзка в аспекта на укрепване на бизнес средата; • Има връзка чрез заявеното намерение за въвеждане на законодателството на ЕО и подпомагане на малките и средни предприятия при сертифицирането по стандартите на ЕС; • Има сериозно съвпадение с целите на ОП; • Има връзка с целите на ОП.

Във „Втория Национален план за действие по изменение на климата”¹ изготвен съгласно РКОНИК, политиците ясно посочват методите и приоритети за намаляване на енергийната интензивност и на емисиите на парникови газове. Този списък включва следните мерки:

Съгласуваност на ОП с "Вторият Национален план за действие по изменение на климата " в съгласно <i>РКОНИК</i>	
Мерки на плана за действие към РКОНИК : <ul style="list-style-type: none"> • Редуциране на загубата на електро енергия; • Намаляване на топлинните загуби; • Модернизиране на инсталациите за производство на топлинна енергия; • Потенциал за изграждане на микро ВЕЦ; • Рехабилитация на ТЕЦ • Изграждане на АЕЦ Белене • Газифициране ан домакинствата 	Съответствие на оперативната програма: <ul style="list-style-type: none"> •Застъпени в ОП; •Застъпени в ОП; •Застъпени в ОП; •Не съответствие с целевата група - малки и средни предприятия; •Не е сред целите на ОП. •Не е сред целите на ОП; •Не е сред целите на ОП.

Към настоящия момент се извършва междинна оценка на ОП, като такава предстои да бъде направена и на финала в края на 2013 г.

3 Анализ

Прочита на енергийната политика и инструментите за нейното имплементиране трябва задължително да бъде направен през призмата на екологичните цели, които ЕС си е поставил.

¹ Вторият Национален план за действие по изменение на климата (НПДИК) 2005 – 2008 е правителствен документ, целящ да организира и насочи усилията на правителството за намаляване на въздействията, водещи до изменение на климата. Той е продължение на Първия НПДИК, който бе изготвен в периода 1996-98 г. и приет през 2000 г. Този план включваше група съгласувани действия, които подпомогнаха страната при изпълнение на задълженията, поети с ратифициране на Рамкова конвенция на Обединените нации по изменение на климата (1995 г.) и подписването на Протокола от Киото. Към настоящия момент се изработва Третия Национален план за действие по изменение на климата

Сред основните приоритети на изготвената през 2000 г. „Лисабонска стратегия” бяха конкурентността и растежа на европейската икономика, както и ограничаване на регулацията в редица сфери. Целите на тази стратегия бяха в пряк противовес с екологичните цели на съюза и точно това породило нуждата от преработване на стратегията. През ноември 2009 г. председателят Барозу предложи нова визия за икономическото и социалното развитие в Европейския съюз, която намира своето отражение в наследник на Лисабонската стратегия - стратегия ЕС 2020. Проектът на стратегия, който беше предмет на обществена дискусия до 15 януари 2010 г., предлага намирането на нови генератори на растеж и развитие да се превърне в една от ключовите цели на ЕС. Целта е по този начин да се създаде "конкурентна и екологична" икономика "чрез насърчаване на еко иновациите и енергийно ефективни продукти и процеси. Предвижда се стратегията да бъде приета на пролетното заседание на Съвета през 2010 г. Екологичните цели извървяха доста дълъг път до превръщането им в приоритет на ЕС. През март 2007 г. Европейският съюз едностранно се задължи да намали емисиите на CO₂ с 20% до 2020 г. в сравнение с 1990 г., и с 30%, ако други развити страни поемат аналогични ангажименти. Също така беше поставена целта за увеличаване на дела на възобновяеми енергийни източници в потреблението до 20%.

Новата законодателна рамка бе посрещната с неохота от новите държави-членки, което доведе до редица пропуски и слабости във финалните закони и регулации. Конкретно целите относно емисиите на парникови газове и възобновяема енергия за страните от Централна и Източна Европа са далеч по-малко амбициозни в сравнение с другите държави-членки. Всички страни от ЦИЕ действително могат да увеличат емисиите си за секторите извън системата за търговия с емисии от 4% до 20% спрямо нивата им от 2005 г. Увеличаването на емисиите на парникови газове в Централна и Източна Европа е против идеята за обща глобална отговорност. Намалване на използването на енергия е най-евтиният и лесен начин за намаляване на емисиите на парникови газове и представлява сериозна предпоставка за предотвратяване на изменението на климата. Въпреки че енергийната интензивност на новите държави-членки намалява постоянно през последните 15 години, тя все още е значително по-висока, отколкото в ЕС-15.

Енергийна интензивност - 2006г. (тона нефтен еквивалент на млрд € БВП)	
ЕС27	177
Латвия	435
Полша	428
Чехия	586
България	1090

	Лимит на увеличение на емисиите на парникови газове за сектори извън СТЕ	Дял на възобновяемите енергийни източници през 2005(%)	Цел на ЕС за дела на възобновяемите енергийни източници за 2020 (%)	Увеличаване на дела на възобновяеми енергийни източници
България	+20%	9.4	16	+70%
Чехия	+9%	6.4	13	+103%
Естония	+11%	18	25	+39%
Латвия	+17%	32.6	40	+22%
Литва	+15%	15	23	+53%
Унгария	+10%	4.3	13	+202%
Полша	+14%	7.2	15	+108%
Румъния	+19%	17.8	24	+35%
Словения	+4%	16	25	+56%
Словакия	+13%	6.7	14	+109%
Средно за страна (ЦИЕ)	+13.2%	13.34	20.8	+56%
Средно за страна (ЕС15)	-14%	11.73	23.13	+97%
Средно за страни (ЕС27)	-2.89%	11.56	21.41	+85%

Жилищният сектор играе ключова роля, тъй като той е отговорен за 40 процента от всички емисии на парникови газове в страните от ЦИЕ. Потенциалът за подобряване на енергийната ефективност при жилищното строителство и вече съществуващите стари сгради е огромен. В Унгария, например, се смята, че 24 процента от всички сгради се нуждаят от цялостна реконструкция, а 40% трябва да бъдат частично ремонтирани. В

България цифрите са много по-драстични. Но въпреки това за санирането на панелните блокове у нас от кохезионния и структурните фондове на Европейския съюз са предвидени 40 млн. евро. Тези средства ще могат да бъдат усвоени чрез изготвянето и одобрението на проекти за жилищната политика в рамките на оперативната програма "Регионално развитие" за периода 2007-2013 година. Освен подобряване фасадите на сградите, санирането ще включва и ремонт на всички вътрешни инсталации - за газ, парно, вода, интернет. Предвидената сума е крайно недостатъчна. Като основния довод за отделянето на толкова малко средства за такова голямо перо е очакванията на европейските експерти да има проблеми при кандидатстването за финансиране на проекти. Парите ще бъдат предостатъчно, ако се санират само панелните сгради, собственост на общините. У нас повечето от панелките са частна собственост. За да кандидатстват за пари от фондовете на ЕС, обаче собствениците на апартаментите в един блок трябва да се сдружат, за да регистрират фирма. Освен това собствениците ще трябва сами да поемат съфинансирането на проектите, като за момента договореният процент с Европейската комисия е между 15-20 на сто от стойността на проекта. Като държавата ще плати тези средства през следващите три години, но само за общините. Крайните резултати се очаква да бъдат много слаби, главно заради неефективността на програмата, която по никакъв начин не може да предизвика промяна на национално ниво.

Парите от кохезионния фонд могат да улеснят новите държави-членки при намаляването на вредните емисии и постигането на целите свързани с енергийната ефективност. Целеви ЕС инвестиции могат да стимулират развитието на производство на възобновяема енергия и както и производството и развитието на енергийно ефективни продукти. Тези инвестиции са от решаващо значение като се вземе предвид настоящия икономически контекст: силно дебалансиран национални бюджети и фирми от частния сектор с ограничена ликвидност и голяма задлъжнялост вследствие на финансовата и икономическа криза. На политическо ниво, средствата на ЕС могат да бъдат разгледани като част от косвена размяна между ЕС и неговите по-бедни държави-членки. Европейските структурни и кохезионен фонд бяха въведени първоначално, за да компенсира отрицателното въздействие на вътрешния пазар и политики свързани с единната валута и да се осигури постоянна политическа подкрепа на по-слабо развитите страни, като улесняват адаптирането към новите ограничения и повишените и

допълнителни разходи, произтичащи от законите на ЕС. Но когато тези средства са трудно усвоими по една или друга причина членството в ЕС се превръща в генератор на разходи.

За съжаление проблемите и недостатъците при оперативните програми и кохезионния фонд са много. Те могат да бъдат разделени на две групи. Към първата група спадат проблемите произхождащи от пропуски в законовата регламентация и неточности при определяне на основните параметри на програмите на ниво ЕС. Основните от тях са:

- ограничен капацитет на управляващите органи;
- сложен процес на кандидатстване;
- трудно постижими критерии;
- липсата на съфинансиране и авансови плащания.

Втората група проблеми произлизат от неуредици на национално ниво, като при отделните страни проблемите варират, в зависимост от националната организация и регулацията на финансирането:

- късно стартиране на процедурите по събиране на предложения;
- затруднения при процедурите за обществени поръчки;
- необходимостта да се получи одобрение от Комисията при даването на държавна помощ;
- типично за страните от ЦИЕ е подценяването на проектите насочени към ограничаване на изменението на климата;

Практиката показва силно обезпокояваща тенденция. До този момент в Естония не е одобрен нито един проект за възобновяеми източници на енергия. В България, мерките за ЕЕ и възобновяеми източници насочени към малките и средни предприятия по ОП "Конкурентоспособност" не са започнали все още, тъй като българските власти все още не са разрешили проблемите за управление на такива проекти - първата процедура по събиране на предложения ще стартира едва тази година. Но ситуацията е абсолютно аналогична в почти всички страни от ЦИЕ.

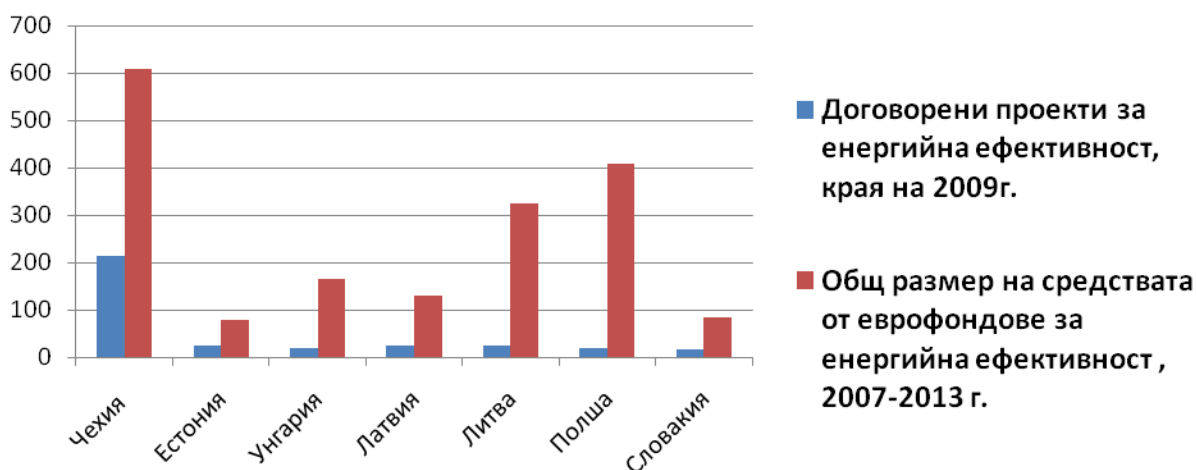
Сложността на процедурата за кандидатстване е друг мощен възпиращ фактор - кандидатите често не разполагат с опит, за да се справят с постигането на изискуемите критерии, представянето на необходимата информация, подготовката на технически и правни документи, оценка на очакваното въздействие на проекта, отчитане и мониторинг

и т.н. Тези изисквания представляват значителна административна тежест за малките проекти, осъществени от лица, сдружения или малки и средни предприятия.

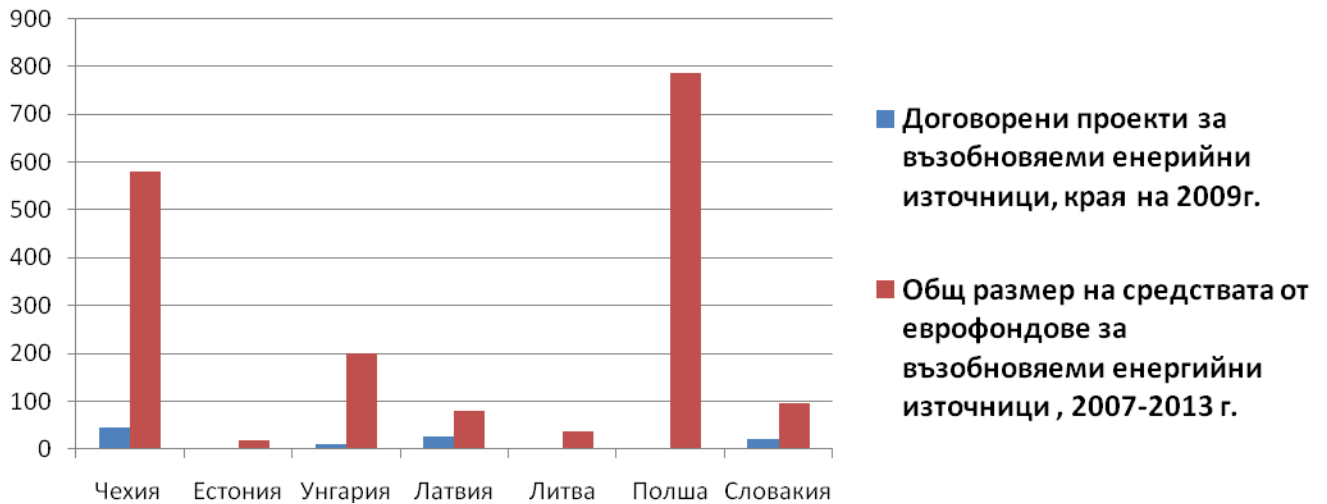
Друг фактор са регулациите на местно ниво които създават редица трудности при процедурата. В Латвия и България, за да отговарят на критериите за финансиране от ЕС за саниране на жилищните сгради, живущите са длъжни да си сътрудничат, и да кандидатстват като сдружения. Това се смята за една от основните бариери. Друго обяснение е, че предварително нужните инвестиции са твърде големи за физически лица или малки и средни предприятия дори когато процента на съфинансирани от ЕС е висок.

Поради тези сериозни проблеми усвояемостта към настоящия момент е изключително ниска:

Усвояването на европейските фондове по проекти за енергийна ефективност (мил. €)



Усвояването на европейските фондове по проекти за възобновяеми енергийни източници(мил. €)



Административната тежест и сложната процедура за кандидатстване се считат за едни от основните причини за бавното усвояване на фондовете на ЕС за проекти за ЕЕ и ВЕИ от страна на кандидатите. За да се ускори усвояването на средствата, националните органи трябва да се стремят към опростяване на административния процес за подбор и наблюдение на финансираните проекти. Това е логична стъпка за решаване на проблема, но трябва да се направи с известна предпазливост. Опростяване на административния процес не означава, разхлабване прилагането на критериите за финансиране. Това се отнася, например за предоставяне на подкрепа за проекти за ЕЕ, при които спестяването на емисии на парникови газове е твърде ниско по отношение на инвестиционните разходи, или проекти за ВЕИ със значително отрицателно въздействие върху околната среда.

Създаването на агенции и организирането на обучителни мероприятия е от ключово значение. Практиката показва, че доброто партньорство с частния сектор е гаранция за успех. В Чешката република, където усвояването на европейските фондове за проекти за ЕЕ е най-високо, Държавния фонд за околната среда организира обучения за ръководители на проекти и стартира програма в партньорство с частни компании и енергийни консултанти, наречена „Енергийно управление за общини“.

Много трудно можем да говорим за български принос към европейската енергийна политика. Въпреки че България стриктно следва изискванията на ЕС за стимулиране на ВЕИ резултатите са крайно незадоволителни. С цел стимулиране на използването на ВЕИ и подобряване на енергийната ефективност беше осъвременен „Закон за Енергетиката” както и приети два нови закона „Закон за Възобновяеми и Алтернативни Енергийни Източници и Биогорива” и „Закон за Енергийната ефективност”. Основния механизъм за подпомагане на развитието на ВЕИ в България произлиза от заложеното в ЗВАЕИБ задължение на обществения доставчик и/или обществените снабдителни, които имат лицензия за снабдяване с електрическа енергия, да изкупят цялото количество електрическа енергия, произведена от централа, използваща възобновяеми енергийни източници, регистрирано със сертификат за произход, с изключение на количествата, за които производителят има сключени договори². Закона също така предвижда разходите за свързване към електропреносната система да са за сметка на електроразпределителното дружество - Задължението за присъединяване на производител на електрическа енергия от възобновяеми енергийни източници и алтернативни енергийни източници възниква за преносното или за съответното разпределително предприятие, което е най-близо разположено до местоположението на енергийния обект³. Основната цел на тези регулации е гарантирана възвращаемост и по-ниски първоначални инвестиционни разходи и съответно по-кратък период на изкупуване на инвестицията. Например големите и скъпи ветрогенератори се изплащат за срок от 5-7 години. Тук обаче са налице факти по отношение на цените вятърните електрически генератори, които оставят много противоречиво впечатление. Съществуват две основни ценови групи ветрогенератори - скъпи и достъпни. Важен е произходът им. Европейското производство е най-скъпото в световен мащаб, от друга страна китайското и руското е евтино и среднокачествено. Но независимо от цената резултатът е един и същ. И двата типа произвеждат предвидената електрическа енергия при еднакви ветрови условия. В много други сфери на ВЕИ съществуват такива сериозни противоречия. Конфликти, между политика на стимулиране на въвеждането на ВЕИ и липсата на инструменти за регулиране на производствената цена

² Чл. 16 от „Закон за възобновяемите и алтернативните енергийни източници и биогоривата”

³ Чл. 14 от „Закон за възобновяемите и алтернативните енергийни източници и биогоривата”

на новите генератори, чието търсене респективно цена е нараснала неимоверно в следствие на държавните мерки, са недопустими при поставяне на високи критерии и цели за държавите-членки на ЕС.

4 Обобщение и изводи

Междинните доклади за бюджетните разходи на ЕС в Централна и Източна Европа показват, че все още има огромна пропаст между надеждите и намеренията за постигане на климатичните цели и ефективното използване на наличните пари на ЕС за това.

Промените в разпределението и регулацията на европейските фондове, са твърде бавни. Нуждата от преориентация и промяна в основните принципи на Съюза стои в основата на бъдещото му развитие. В продължение на десетилетия, основоположната парадигма в ЕС бе идеята, че икономическият просперитет и задоволяване на обществения интерес могат да бъдат постигнати само чрез насърчаване на конкурентоспособността, дерегулацията, производителността и консумацията, и че това от своя страна ще стимулира интеграцията и сближаването на нациите, намаляване на бедността и постигане на осезаем напредък при опазването на околната среда, без да е необходима голяма държавна намеса. Това обаче не е възможно и Лисабонския договор в контекста на целите на ЕС за 2020 г. отразява именно това осъзнаване на настоящия проблем.

За постигане на целите е нужно централизирано управление, значителна промяна в регулациите на фондовете и много по-добра координация, както на национално и наднационално ниво, така и между частния сектор и представителната власт. За съжаление при нас тази система на взаимодействие от три елемента е прекъсната на две места и настоящите резултати са показателни за сериозността на проблема.

Програмите насочени към спестяване на енергия и развитие на възобновяеми енергийни източници трябва да дават възможност за предварително финансиране, като по този начин стимулират и подкрепят частния сектор да инвестира в тази сфера. Реализирането на тези възможности ще изисква силна политическа воля на национално и европейско равнище, както и целева финансова подкрепа. С намаляващи публични бюджети и ограничен достъп до банкови заеми по време на икономическа криза, страните

от ЦИЕ трябва да се обръщат към фондовете на ЕС за отключване на потенциала и реформиране на своите икономики.

Има изключително много добри практики от различни страни за всяка една сфера и всеки един фонд и въпреки че прекият им пренос и прилагане от една страна в друга е трудно и понякога невъзможно, то това не означава, че те трябва да бъдат пренебрегвани или оценявани, като неприложими. Трябва да бъдат преработени, за да са адекватни на конкретната национална конюнктура и характер на икономиката. Тук идва и правителствената роля, да се реализира преноса на практики и идеи. Всичко това е лесно постижимо, ако се следват простите принципи върху които се гради ЕС - международно сътрудничество, обмяна на опит и солидарност.

5 Източници:

Велко Маринов, Михаил Савов Европейска икономическа интеграция 2002;

Richard Baldwin, Charles Wyplosz The Economics of European Integration 2004;

Miriam Pirnay Public Private Partnerships und deren Einordnung in das Europäische Wettbewerbsrecht 2007;

ec.europa.eu

www.europarl.europa.eu

www.ecb.int

www.mrrb.government.bg

www.eufunds.bg

www.dker.bg